

Måndagen den 5 maj
Kl. 12.00

Kammarens sammanträde måndagen den 12 maj

Meddelande om interpellationssvar

Om Nordfondens verksamhet

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 23, 24 och 25 april.

2 § Tredje vice talmannen meddelade att *Nils Berndtson* (vpk) den 1 maj återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Birgit Hanssons* uppdrag som ersättare upphört.

3 § Kammarens sammanträde måndagen den 12 maj

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen tar kammarens sammanträde måndagen den 12 maj sin början kl. 11.00. Därvid besvaras ett antal interpellationer.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:179

Anf. 2 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Interpellation 179 av *Görel Bohlin* om den civila pilotutbildningen skulle ha besvarats av mig i dag. Då interpellanten är förhindrad att närvara, kommer interpellationen att besvaras den 16 maj.

5 § Svar på interpellation 1985/86:182 om Nordfondens verksamhet

Anf. 3 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! *Per-Richard Molén* har frågat mig

1. vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att Nordfondens styrelse skall följa gällande reglemente,

2. om jag är beredd att uppdra åt bankinspektionen att granska Nordfondens aktieaffärer under februari 1986 mot bakgrund av att påstådd insiderinformation som fonden skulle ha erhållit, och

3. om Nordfondens styrelse fortfarande, mot bakgrund av det som inträffat, äger regeringens förtroende.

Mina svar på Per-Richard Moléns frågor är följande:

Löntagarfondstyrelserna förvaltar delar av de penningmedel som ingår i allmänna pensionsfonden. Bestämmelser om hur löntagarfondstyrelsernas förvaltning skall gå till finns i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden. Enligt lagen skall riks försäkringsverket och riksrevisionsverket årligen till regeringen avge utlåtanden över bl. a. löntagarfondstyrelsernas förvaltning av medel.

Som Per-Richard Molén framhållit har riksrevisionsverket i sitt utlåtande över 1985 års medelsförvaltning gjort vissa påpekanden angående Nordfondens förvaltning. Dessa påpekanden är dock inte av den arten att det finns anledning för regeringen att föreslå några lagändringar angående fondstyrelsernas medelsförvaltning.

Revisorerna i Nordfonden har riktat kritik mot fondens verkställande direktör för viss utlåning. Revisorerna konstaterar emellertid att denna utlåning skett utan styrelsens kännedom och godkännande och att styrelsen tagit bestämt avstånd från utlåningen. På grund av det inträffade entledigade Nordfondens styrelse den verkställande direktören. Revisorerna konstaterar vidare att det inte finns anledning att rikta anmärkning eller erinran mot styrelsen för utlåningen eller för förvaltningen i övrigt.

Den åtgärd som kan komma i fråga om en fonds förvaltning inte skett på ett tillfredsställande sätt är att entlediga styrelseledamöter eller att inte förlänga deras förordnanden. För egen del kan jag konstatera att Nordfondens styrelse har reagerat på det sätt en styrelse bör reagera i ett läge som detta. Nordfondens styrelse har regeringens förtroende. De ändringar i styrelsens sammansättning som nyligen skett saknar samband med de frågor vi nu diskuterar.

Detta är mitt svar på Per-Richard Moléns första och tredje fråga.

Slutligen vill jag säga att de tidningsskrivier Per-Richard Molén tagit till utgångspunkt för sin andra fråga saknar grund. Några kontakter mellan finansdepartementet och Nordfonden om omsättningskatten på aktier har således inte förekommit. Det finns därför inte anledning för mig att vidta någon åtgärd.

Anf. 4 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Johansson för svaret på min interpellation.

”Vi följer lagen medan lagbrytarna hyllas för att de gör bättre vinster”, sade VD i Trefondinvest Bo Dahlgren i samband med att riksrevisionsverkets redovisning presenterades. Vi får inte göra korta affärer, det står i lagen, säger samme person i en artikel i Veckans Affärer från den 17 april. När Bo Dahlgren talar om lagbrott syftar han inte på den utlåning till privatpersoner som den norra löntagarfonden ägnat sig åt utan på den mängd snabba affärer som alldeles speciellt karakteriserat Nordfondens verksamhet under 1985. I vilket fall som helst betraktas det som Nordfonden gjort av löntagarfonderna själva som lagbrott, och det är allvarligt.

När utrikesminister Sten Andersson besökte Sundsvall i början av april tog han klart avstånd från Nordfondens korta aktieaffärer. Han sade: Klippekonomin och penningssugna börsaktörer är de farligaste hoten mot både

samhällssolidariteten och den svenska ekonomin och måste stoppas.

Tar statsrådet Johansson också avstånd från de korta affärerna? Bör Nordfonden fortsätta att vara ett dåligt föredöme för löntagarfonderna?

Riksrevisionsverket har allvarligt kritiserat Nordfonden. Fonden har inte agerat i linje med statsmakternas intentioner och de krav som är uppställda i reglementet. Bokslutet för 1985 har inte gjorts upp inom rimlig tid. Resultat- och balansräkningar fyller enligt riksrevisionsverket inte reglementets krav. Lån har givits till privatpersoner. Kravet på långsiktighet i placeringarna har inte iakttagits.

Det här är så mycket mera intressant att notera som Nordfonden själv i ett styrelsebeslut så sent som i augusti förra året slog fast att den övervägande delen av fondens medel skulle placeras långsiktigt. Trots detta har styrelsen, inkl. den nyutnämnde verkställande direktören, som då var vice ordförande i fonden, släppt fondens pengar i omlopp i en omfattning som gjort fonden till en av börsens allra största aktörer: över 2 miljarder kronor har fonden omsatt i aktier. Riskexponeringen har varit osedvanligt hög. Detta erkände fondens nye VD. Trots det säger han att det inte skall bli slut på de korta affärerna! Hur skall det vara, statsrådet Johansson? Är det Bo Dahlgren som har rätt, då är det Nordfondens styrelse som är lagbrytare och som man därför bör ersätta med andra. Åtminstone tycker jag att en skriftlig reprimand hade varit det minsta man kunde begära.

Vi skall inte heller glömma bort affärerna kring Ljusne Kätting, som ledde till att fonden förlorade uppemot 14 miljoner på sin placering. Trots all kritik sitter Ljusne Kättings förre VD kvar i styrelsen för Nordfonden.

Hur många misstag kan en fondstyrelse göra, och hur mycket kritik kan den dra på sig utan att regeringen byter ut den?

Det enda svar statsrådet Johansson lämnat mig är att de anmärkningar som riksrevisionsverket kommit med inte föranleder några lagändringar. Det kan jag i och för sig förstå. Men är det så att en fondstyrelse inte följer lagen, är det väl riktigare att den byts ut, inte att man anpassar lagen efter de förseelser som den har begått? Jag tycker att det hade varit den naturliga konsekvensen av all den kritik som fonden i olika sammanhang har dragit på sig.

Fondens förre VD har i en tidningsartikel sagt att han kände till att regeringen hade för avsikt att höja omsättningsskatten på aktier. En i aktiehandel insatt person vet att besked av det slaget framkallar baisse på börsen. Det gäller alltså att sälja innan en höjning av omsättningsskatten sker. Kurserna sjönk med 6 % när regeringen tillkännagav detta beslut.

Statsrådet Johansson! För att frita sig och departementet från en sådan här beskyllning skulle det enligt min mening vara naturligt om statsrådet hade villfarit min begäran att låta bankinspektionen granska åtminstone Nordfondens affärer under den aktuella tiden, i februari. Vägrar man att tillmötesgå en så rimlig önskan kan åtminstone jag – och det gäller säkerligen även många andra – inte frigöra mig från misstankarna att just finansdepartementets egna tjänstemän har informerat löntagarfonderna om beslutet att höja omsättningsskatten från 1 till 2 %.

Herr talman! Jag har nog en känsla av att en sådan granskning ligger i luften.

Bankinspektionens chef, Sten Walberg, säger i en artikel att löntagarfon-

dernas verkställande direktörer bör omfattas av den av riksdagen antagna insiderlagen. Men uppenbarligen är fonddirektörerna inte tilltalade av detta. Bara den inställningen visar att det föreligger behov av en reglering. Flera av de verkställande direktörerna arbetar själva med aktier. Med den stora omfattning som Nordfondens affärer haft under 1985 kan fonden styra kurserna och därmed ge inte bara fonden utan även styrelsen fördelar.

Personligen skulle jag vilja resa krav på att löntagarfondernas samtliga styrelseledamöter, precis som samtliga styrelseledamöter i de börsnoterade investmentbolagen, skall omfattas av insiderlagen.

Är statsrådet beredd att utvidga insiderlagen till att omfatta löntagarfonderna?

Ger inte de fel som Nordfondens styrelse under ett och ett halvt år i en så lång rad fall begått ändå anledning till åtminstone en allvarlig reprimand från statsrådets sida?

Anf. 5 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Det är riktigt att förekomsten av s. k. korta affärer har varit mycket större i Nordfonden än i de andra fonderna. Jag kan också tycka att de har varit alltför omfattande. Detta förhållande har tagits upp både av revisorerna och av riksrevisionsverket, som ju konstaterar att förhållandena inte är i enlighet med den placeringspolicy som fondens styrelse själv har antagit och inte heller i linje med statsmakternas intentioner och kravet på långsiktighet i placeringarna. Detta är den kritik som riktats mot Nordfondens agerande när det gäller de korta placeringarna. Därför har också en anmärkning riktats mot detta agerande.

Jag säger att det för det första har vidtagits åtgärder i styrelsen både när det gäller en rad beslut beträffande placeringspolicyn, som alltså har varit uppe till diskussion, och att det för det andra har lett till konsekvenser för fondens verkställande direktör.

Vad sedan gäller frågan om bankinspektionens möjligheter att granska dessa affärer omfattas inte löntagarfonderna av insiderlagstiftningen, precis som Per-Richard Molén sade. Om det skulle finnas skäl att tro att man utnyttjade information för egen vinnings skull så vore det naturligt att ta upp den frågan. Om jag hade anledning att tro att fonddirektörerna utnyttjade given information skulle jag omedelbart väcka frågan. Men jag har inte haft anledning att tro att det i löntagarfonsarbetet finns behov av en sådan här reglering.

Jag vill påpeka att fjärde AP-fonden har verkat i tolv år utan att några sådana behov har framkommit.

Låt mig sedan till Per-Richard Molén säga att enligt de uppgifter jag har fått från fondens kansli har uppgiften att Nordfondens direktör skulle ha fått informationer från finansdepartementet dementerats. Självfallet tar jag mycket allvarligt på en sådan anklagelse. Därför har vi tagit reda på varifrån dessa rykten kommer, i den utsträckning man så kan göra. Men det finns ingen grund för dessa rykten. Möjligen har det framskyntat att den verkställande direktören drog samma slutsats som andra av en rad tidningsskrivare, nämligen att det inte var omöjligt att omsättningsskatten

skulle komma att höjas och att han därför tog hänsyn till detta, vilket också andra aktörer på börserna gjorde.

Prot. 1985/86:133
5 maj 1986

*Om Nordfondens
verksamhet*

Anf. 6 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Det är tillfredsställande att notera att statsrådet Johansson i stora drag instämmer i den kritik som jag har framfört mot Nordfonden. Däremot drar vi olika slutsatser om vilka konsekvenser som den gemensamma kritiken borde leda till. När en styrelse initialt har förvaltat en halv miljard kronor på ett sådant sätt att det har föranlett en lång rad av anmärkningar, är det felaktigt att som verkställande direktör anställa den person som har varit med om alla dessa affärer och dessutom suttit som vice ordförande i styrelsen.

För att undvika risken att drabbas av misstanken att det har läckt från finansdepartementet – vilket det har gjort vid åtskilliga tillfällen under årens lopp – finns det skäl för statsrådet att ändå låta bankinspektionen få göra en granskning av Nordfondens, och gärna de övriga fondernas, verksamhet under månaderna februari och mars. Avsikten skulle vara att se om fonderna har haft en omfattande försäljning under februari och gjort många köp under mars för att tillgodogöra sig effekterna av korta klipp till följd av en kursänkning på börserna med 6 %, för vissa papper med uppemot 10 %.

När det gäller insiderfrågan i övrigt undrar jag: Är inte statsrådet beredd att utvidga insiderlagen till att omfatta löntagarfondernas styrelser? De sitter ju, bl. a. genom de kontakter som de har med fondkommissionärer, inne med sådana nyheter på börserna som kan vara till glädje för dem själva lika väl som för fonden. När nu bankinspektionens chef själv tycker att det är lämpligt med en undersökning kan väl en sådan ske, samtidigt som man gör granskningen av löntagarfonderna med anledning av höjningen av omsättningskatten.

Statsrådet tog upp fjärde AP-fonden. Den har fungerat på ett helt annat sätt. Mot den har inte på något sätt samma kritik kunnat framföras när det gäller aktieplaceringar, utan dessa har präglats av långsiktighet.

Hur ser statsrådet på dessa s. k. affärer? I vilken omfattning skall fonderna få ägna sig åt korta affärer? Gäller det 10 %? Eller får de inte alls göra det, som VD:n för en fond säger? Eller är det för uppemot 2 miljarder av ett grundkapital på 500 miljoner? Var går gränsen för korta affärer? Jag tror att fondcheferna själva skulle vara synnerligen glada över att få ett klart besked om detta från regeringens sida, eftersom det i reglementet tydligen inte ges någon antydning om hur fondstyrelserna skall göra.

Anf. 7 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill svara Per-Richard Molén följande: När det gäller s. k. korta affärer är formen den att affärerna granskas och jämförs med det reglemente som finns utfärdat. Det är inte så precist att det i procenttal kan anges hur mycket som får satsas på s. k. korta affärer. Jag tycker inte heller att det vore lämpligt. Börskurser och situationer kan växla. Behovet av förändringar i aktieportföljen kan därför variera. Men vi kan konstatera att de granskande myndigheterna tyckte att Nordfondens s. k. korta affärer hade för stor omfattning – och det tycker också jag.

Får jag sedan svara på Per-Richard Moléns frågor om insiderlagstiftningen. Den är uppbyggd så, att man inte skall ha möjlighet att med kännedom om särskilda förhållanden i det egna bolaget skall kunna påverka kurserna. Däremot har vi ingen insiderlagstiftning som omfattar alla människor som hanterar aktier eller pengar här i landet. Lagen gäller alltså inte dem som sitter i banker, bankstyrelser eller i andra organ och förmedlar eller köper aktier. Vi kan fundera på effekterna av en sådan lagstiftning i det långa loppet för denna typ av företag och bolag. Det kan jag åta mig, men det är en annan form av kontroll som i så fall blir aktuell än en koppling till insiderlagstiftningen.

Jag vill peka på att vi för löntagarfonderna har byggt upp ett särskilt kontrollsystem, som denna debatt är ett utlopp av, genom att frågan har tagits upp till diskussion av revisorer och av riksrevisionsverket.

Får jag slutligen säga att ingen vore gladare än jag om alla de rykten som förekommer i sådana här sammanhang kunde undvikas. Det är inte vårt fel att ryktena uppkommer. Påståendet att någon i förväg skulle ha kunnat informera Nordfondens verkställande direktör om skatteförändringen faller på sin egen orimlighet, eftersom skatteförändringen inte beslöts förrän samma dag den offentliggjordes.

Anf. 8 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Det finns inte särskilt många privata företag i dag som har så stora penningresurser till sitt förfogande att de kan göra sådana kortfristiga placeringar i aktier som löntagarfonderna gör. På grund av löntagarfondernas placeringar har fondernas styrelseledamöter och verkställande direktörer kolossalt goda kontakter med börsens övriga aktörer, och det medför att de kan utsättas för risken att frestas göra affärer som, de tack vare sin ställning i fonderna kan genomföra med framgång. De kan på så sätt styra kurserna, vilket Nordfonden uppenbarligen har kunnat göra i sina Fermentaaffärer.

Av den anledningen och bara för att undvika att misstankar uppstår vore det enligt min mening värdefullt att för en jämförande granskning "parallellköra" de aktieaffärer som löntagarfonderna, och då speciellt Nordfonden, har gjort med de aktieaffärer som de verkställande direktörerna i fonderna har gjort. Vi vet att flera av dessa bedriver egen verksamhet med aktieaffärer. Att göra på det sättet vore lika naturligt som att bankinspektionen får statsrådet Johanssons uppdrag att göra en granskning av löntagarfondernas aktieaffärer under februari månad. Fondernas verkställande direktörer skulle därigenom kunna rentvå sig till hundra procent från alla misstankar. Att sådana här misstankar kan uppstå är inte bra för löntagarfondssystemet, som jag i och för sig inte tycker om men som statsrådet Johansson helt naturligt tycker är en av de allra bästa lösningarna i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1985/86:165 till konstitutionsutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1985/86:559–562 till socialförsäkringsutskottet

Prot. 1985/86:133
5 maj 1986

Meddelande om interpellationer

8 § Föredrogs men bordlades åter
Justitieukskottets betänkande 1985/86:29
Utrikesutskottets betänkanden 1985/86:22–25
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1985/86:18 och 19
Socialutskottets betänkanden 1985/86:20–23
Jordbruksutskottets betänkanden 1985/86:17 och 18
Bostadsutskottets betänkande 1985/86:21

9 § Anf. 9 TREDJE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas justitieukskottets betänkanden 21, 22, 23, 24 och 29 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

10 § Anmäldes och bordlades
Proposition
1985/86:166 Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

11 § Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkande
1985/86:41 Ändrad försäljningsskatt på vissa personbilar (prop. 1985/86:145)

Trafikutskottets betänkanden
1985/86:16 Telekommunikationer (prop. 1985/86:100 delvis)
1985/86:19 Anslag till Transportforskning (prop. 1985/86:100 delvis)
1985/86:20 Anslag till SMHI och vissa andra institut (prop. 1985/86:100 delvis)
1985/86:21 Tilläggsbudget III (prop. 1985/86:125 delvis)

12 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 30 april

1985/86:214 av *Ivar Franzén* (c) till jordbruksministern om en ny miljövänlig bilmotortyp:

För mer än ett år sedan gjorde naturvårdsverket i en skrivelse till jordbruksdepartementet en mycket positiv bedömning av RAN ångdrivsystem.

Naturvårdsverket bedömer att den redovisade motortypen – RAN ångdrivsystem – har potential för mycket låga avgas- och bulleremissioner. Motorn bör kunna användas både i lätta och i tunga fordon, i båtar etc. En fördel med drivsystemet är att det kan ge varaktigt låga utsläpp och att man inte behöver komplettera med särskild utrustning för avgasrening. Verket bedömer att motorns potential för mycket låga emissioner, särskilt vad gäller kväveoxider, är den bästa som hittills presenterats för något förbränningsmotorsystem. Möjligheten till praktisk användning och masstillverkning synes också vara bättre än för t. ex. stirlingsmotorn.

Naturvårdsverket gör vidare den bedömningen att trots RAN ångdrivsystems mycket goda egenskaper kan man inte förvänta sig en produktion utan att staten engagerar sig ekonomiskt. Enligt naturvårdsverkets mening är det med tanke på den miljövinst som motorn kan ge motiverat med ett sådant engagemang. Alternativ till katalytisk avgasrening med lika goda eller bättre miljöegenskaper saknas och borde stimuleras. En sådan utveckling kan ge såväl ekonomiska som miljömässiga fördelar.

Naturvårdsverkets skrivelse avslutas med ett konstaterande att naturvårdsverket på grund av projektets storlek inte kan bevilja ansökt bidrag och därför överlämnar det till regeringens handläggning. Det är nu mer än ett år sedan jordbruksdepartementet fick handlingarna i detta ärende, och med anledning därav vill jag till jordbruksministern ställa följande frågor:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att driva detta intressanta projekt vidare?

Vilka åtgärder planeras avseende RAN ångdrivsystem?

1985/86:215 av *Lennart Pettersson* (s) till statsrådet Birgitta Dahl om kärnkraftsolyckan i Tjernobyli:

Den nyligen inträffade kärnkraftsolyckan i Tjernobyli, Sovjetunionen, har av naturliga skäl ådragit sig allmänhetens intresse. Inte minst det faktum att de förhöjda radioaktiva strålningshalterna först upptäcktes av säkerhetspersonal i Forsmark har också bidragit till att Sverige och svenska myndigheter kommit att spela en viktig roll i utvecklingen efter olyckan.

Min uppfattning är att säkerhetsnivån i de svenska kärnkraftverken är mycket hög och att den svenska regeringen och berörda myndigheter agerat på ett förtroendefullt sätt efter upptäckten i Forsmark.

Samtidigt finns det anledning att fråga sig hur informationsutbytet från Sovjetunionen till Sverige har fungerat och om säkerheten vid våra kärnkraftverk ytterligare kan höjas.

Bl. a. mot bakgrund av detta menar jag att det vore av värde för riksdagen att få en ordentlig redogörelse för vad som skett i Sovjet samt vilka konsekvenser som detta fått för den svenska regeringen.

Med anledning härav vill jag till miljö- och energiministern ställa följande frågor:

1. Kan statsrådet ge en utförlig redogörelse för händelseförloppet i samband med kärnkraftsolyckan i Tjernobyli?
2. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit efter olyckstillfället?

3. Hur bedömer statsrådet säkerhetsnivån vid de svenska kärnkraftverken, och avser statsrådet att vidta ytterligare åtgärder?

Prot. 1985/86:133
5 maj 1986

Meddelande om fråga

1985/86:216 av *Göte Jonsson* (m) till socialministern om undernäringen bland patienter på sjukhus:

Återigen har rapporterats att "sjukhussvält" och undernäring förekommer vid vissa svenska sjukhus och vårdinrättningar. Dessa informationer måste tas på största allvar. Det är anmärkningsvärt att man över huvud taget behöver ifrågasätta huruvida patienternas näringsbehov tillgodoses vid sjukhusinrättningarna i vårt välfärdssamhälle. Omfattningen av liksom orsakerna till detta måste analyseras och bristerna avhjälpas.

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet Gertrud Sigurdsen:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att klarlägga omfattningen av nämnda missförhållanden samt tillse att dessa blir avhjälpta?

13 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 30 april

1985/86:530 av *Gunilla André* (c) till justitieministern om övervakningen inom kriminalvården:

De brottslingar som ådöms fängelsestraff skall successivt under verkställigheten förberedas för frigivning. Konkret innebär det att formerna för anstaltsvistelsen och övervakningen av internerna förändras.

Denna successiva förändring gäller i princip inte de interner som skall utvisas efter avtjänat straff.

Under den senaste tiden har massmedia uppmärksammat ett teaterprojekt i vilket ett antal interner med långa straff deltagit. Formerna för tillsyn och övervakning av deltagarna har uppenbarligen varierat över tiden. Fyra av fem deltagande avvek slutligen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Är gällande praxis för övervakning till fyllest?

14 § Kammaren åtskildes kl. 12.24.

In fidem

BENGT TÖRNELL